

Osmanlı'da Kapitalizmin Yükselişi
Sözleşme Serbestisi Tartışmaları

Memduh Erdoğan

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 111

İktisat Tarihi - 18

Memduh Erdoğan

Osmanlı'da Kapitalizmin Yükselişi: Sözleşme Serbestisi Tartışmaları

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan

Baş Editör: Necmettin Kızılkaya

Dizi Editörü: Ömer Karaoğlu

Yayına Hazırlayan: Elif Yavuz Özdemir

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım

Yenibosna Merkez mah. Cemal Ulusoy cad. No: 43

Bahçelievler/İstanbul

kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)

1. Baskı: İstanbul, Ağustos 2024

ISBN: 978-625-8157-19-2

İletişim

Sultantepe mah., Cumhuriyet cad., No: 39/1, 34674 Üsküdar/İstanbul

iktisatyayinlari.com

editor@iktisatyayinlari.com

Sertifika no: 53575

© İktisat Yayınları, 2024

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları, Nokta Yayın Grubu'na ait bir markadır.

Osmanlı'da Kapitalizmin Yükselişİ

Sözleşme Serbestisi Tartışmaları

Memduh Erdoğan

iktisat
yayınları

İktisat Tarihi Dizisi Hakkında

Bu dizide, iktisat tarihi ile iktisadı tarihsel bir bakış açısından ele alan eserlere yer verilmektedir. Dizide finans, emek, sanayi, tarım, kurum tarihi, mekansal iktisadi tarih, ÷lke iktisadi tarihleri, ekonomik sistemlerin tarihi de dahil olmak üzere geniş bir yelpazede kitaplar yer almaktadır.

Memduh Erdoğan

2019 yılında İstanbul Şehir Üniversitesi İslami İlimler Bölümü'nden mezun oldu. 2020 yılında aynı üniversitede sosyoloji yandal programını tamamladı. 2023 yılında İstanbul Üniversitesi İslam Hukuku Programı'nda yüksek lisansını tamamlayan Erdoğan, halihazırda aynı üniversitenin İslam İktisadı ve Finansı Programı'nda doktora öğrencisidir. 2022 yılından beri İstanbul Üniversitesi İslam Tetkikleri Enstitüsünde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. İslam iktisat tarihi, Osmanlı hukuk tarihi ve İslami finans çalışma konuları arasında yer alır.

Kısaltmalar

b.	: ibn, bin
BK	: 1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
çev.	: çeviren
der.	: derleyen
ed.	: editör
haz.	: hazırlayan
Ktp.	: Kütüphanesi
md.	: madde
ö.	: ölüm tarihi
s.	: sayfa
sy.	: sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
t.y.	: tarih yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: tahkik eden
UMHK	: Usul-i Muhakemât-ı Hukukiye Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayınevi, Yayınları

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
1. Akitlerde Öne Sürülen Takyidî Şartlar	15
2. Avrupa’da Sözleşme Serbestisinin Ortaya Çıkışı	41
3. Osmanlı Hukukunda Kapitalist Talep: Serbestî-i Mukavelâtın Tesisi	73
Son Söz	153
Kaynakça	159

Önsöz

19. ve 20. yüzyıllar Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki düşünce ve uygulamayla çeşitli şekillerde yüzleştiği bir dönem olması sebebiyle dikkat gerektiren bir tecrübeyi ifade etmektedir. Bu dönem, bir yandan düşünce tarihi açısından bugüne en yakını olması sebebiyle intibak edilmesinin kolay olduğu, diğer yandan düşünce ve kurumların hiç olmadığı kadar hızlı değişimi ve kompleks yapısı sebebiyle bir iddiada bulunmanın çok riskli olduğu bir mahiyete sahiptir. Üstüne üstlük Osmanlı'nın bu tecrübesi yine aynı dönemde hem kırılma hem de devamlılığı ifade edebilecek Türkiye Cumhuriyeti'ne taşınmıştır. Bu çalışma dahilinde bütün bu çok katmanlı yapısıyla dönemin iktisadi, siyasi, fikri ve elbette hukuki yönlerini kendisinde gösterdiği temsili bir kavram olarak "serbestî-i mukavelât"ın tarihsel takibi yapılmıştır.

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi İslam Hukuku bölümünde tamamladığımız yüksek lisans tezinden hareketle hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanması süreci boyunca bana destek veren ve yardımlarını esirgemeyen, isimlerini tek tek sayamayacağım değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim. Özellikle, bilgi ve tecrübeleriyle her daim yanımda olan, akademik yolculuğumda bana rehberlik eden ve çalışmalarımı her zaman

destekleyen kıymetli hocam Prof. Dr. Necmettin Kızılkaya'ya şükranlarımı sunmak isterim. Onun rehberliği ve teşviki olmadan bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı. Profesyonel yaklaşımları ve destekleriyle bu eserin okuyucularla buluşmasını mümkün kılan İktisat Yayınları'na müteşekkirim. Bana her konuda yardımcı olan ve arkamda duran değerli aileme ve eşime şükranlarımı sunarım. Ayrıca, hayatımıza neşe katan sevgili oğluma da teşekkür ederim. Onun varlığı, bu süreci daha anlamlı kıldı.

Memduh Erdoğan

Fatih, 2024